

UDK: 323.281 (497.6 Zenica) "198"

DOI: 10.51237/issn.2744-1172.2020.49.211

Izvorni naučni rad

Primljen: 21. 4. 2020.

Prihvaćen: 27. 7. 2020.

Mirza Džananović

Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici

Zenica, Bosna i Hercegovina

mirzadzanan89@hotmail.com

Slučaj „Šimić“ i kraj Saveza komunista u Zenici

Apstrakt: Ante Šimić, radnik „Željezare“ Zenica, imao je zapažen istup kao delegat na Šestom kongresu Saveza sindikata Bosne i Hercegovine održanom 1982. godine. U svom izlaganju naveo je nepravilnosti koje su se javljale u tadašnjem društvu, a najveća kritika bila je upućena funkcionerima koji su uživali blagodati otmjenih vikendica u Neumu i Vlašiću, korištenja službenih vozila pa i helikoptera, dok je radnička svakodnevnica bila potpuno drugačija. Zbog izrečenih stavova Šimić je proživio ogromnu ličnu i profesionalnu torturu koja je široj javnosti ostala nepoznata do izbijanja prvo afere „Agrokomerc“, a zatim i afere „Neum“. Zahvaljujući trogodišnjem pritisku brojnih medija, ali i pojedinih sindikalnih organizacija, Ante Šimić je rehabilitovan, a Savez komunista u Zenici je u potpunosti diskreditovan, što je jedan od važnijih uzroka lošeg rezultata na prvim demokratskim izborima u decembru 1990. godine.

Ključne riječi: Ante Šimić, Savez komunista, afera „Agrokomerc“, afera „Neum“, Savez sindikata

Abstract: Ante Šimić, an ironworker from Zenica, had a distinguished speech as a delegate at the Sixth Congress of the Union of Trade Unions of Bosnia and Herzegovina held in 1982. In his presentation, he cited ir-

regularities that occurred in the society at the time, with the greatest criticism being given to officials who enjoyed the benefits of fancy cottages in Neum and Vlačić, as well as the use of official vehicles and even helicopters, while the daily life of the workers was completely different. Due to his stated views, Šimić went through a huge personal and professional torture, which remained unknown to the general public until the outbreak of the „Agrocomerc“ affair and then the „Neum“ affair. Thanks to three years of pressure from numerous media outlets and some trade union organizations, Ante Šimić has been rehabilitated, and the League of Communists in Zenica has been completely discredited, which is one of the major causes of poor results in the first democratic elections in December 1990.

Key words: Ante Šimić, League of Communists, „Agrokomerc“ affair, „Neum“ affair, Trade Unions

Ante Šimić je bio samo jedan od nekoliko hiljada radnika zaposlenih u „Željezari“ Zenica, ali je u dva navrata postao velika medijska zvijezda. Prvi put 1982. godine, kada je na Šestom kongresu Saveza sindikata Bosne i Hercegovine ostavio snažan utisak na sve prisutne svojim izlaganjem i nakratko postao heroj brojnih radnika. Naredni put Ante Šimić je u fokus medija došao 1987. godine u jeku brojnih afera koje su potresale bosanskohercegovačko političko rukovodstvo. Međutim, Šimić je tada bio prvenstveno simbol patnje jednog čovjeka koji je prepušten sam sebi u obračunu sa cijelim partijskim sistemom. Šimićevo izlaganje na Kongresu iz 1982. godine postalo je aktuelno pet godina poslije, s obzirom na to da su tada vile i vikendice, službena auta i helikopteri, te brojne druge zloupotrebe na koje je ukazivao bile poznate svima kroz afere „Agrokomerc“, „Neum“ i brojne druge. Kroz pažljivu analizu životne sudbine Ante Šimića, radnika i sindikaliste iz Zenice, možemo pratiti, na jednoj strani, proces postepenog slabljenja moći i ugleda Partije od republičkog do lokalnog nivoa, te demokratizacije, i generalno jačanja pozicije medija u bosanskohercegovačkom društvu u drugoj polovini osamdesetih godina na drugoj strani.

Šesti kongres Saveza sindikata Bosne i Hercegovine

U velikoj dvorani sportskog centra „Skenderija“ u Sarajevu 8. i 9. oktobra 1982. godine održavao se Šesti kongres Saveza sindikata Bosne i Hercegovine – prvi od smrti Josipa Broza Tita. Zasjedanje je otvoreno svečanim intoniranjem himne „Hej Slaveni“, a završeno je izvođenjem pjesme „Druže Tito, mi ti se kunemo“.¹ Ekonomska stabilizacija bila je tema koja je dominirala u brojnim raspravama (plenumskim i komisijским) na Kongresu, ali se razgovaralo i o zapošljavanju, pravima radnika, poboljšanju radnih uslova, povećanju društvenog standarda itd.² U radu Kongresa učestvovali su i radnici iz Zenice (ukupno 24 delegata), a lokalni listovi su detaljno pratili i izvještavali o svim dešavanjima i raspravama koje su se vodile u Sarajevu.³ Iako su svi delegati iz Zenice dobili priliku da daju izjave i dodatno pojašne svoje stavove, mišljenja, ali i očekivanja, posebnu pažnju kompletne javnosti u Bosni i Hercegovini privuklo je izlaganje Ante Šimića. Riječima: „Želim da vas u ime 21.225 radnika Željezare Zenica i radne organizacije ‘PREMIZ’ pozdravim i zaželim plodonosan i uspješan rad ovog Kongresa, a posebno sprovođenje dogovorenih stavova u djelo“, počeo je Anto Šimić izlaganje koje je nekoliko puta bilo prekinuto burnim aplauzom.

„Dok govorimo o zaštiti standarda radnika ne smijemo izgubiti iz vida ni naše učenike, studente, penzionere sa niskim primanjima koji nisu ništa u povoljnijem položaju od radnika kada je riječ o životnoj egzistenciji. I dok o ovome govorimo na drugoj strani imamo nezakonita bogaćenja pojedinaca u privatnom i društvenom sektoru. Nezakonito se otuđuje imovina u sportskim i drugim organizacijama. Dozvolite, ali nikada nismo imali više milijardera u našem društvu nego što danas imamo. Obrću se teške milijarde. Troše u neželjene svrhe. Ono što ne može učiniti društveni sektor, to čini privatni.

¹ B. Marjanović, „Radnici na braniku samoupravljanja“, *Metalurg*, 14. oktobar 1982, 2.

² „Titovo djelo je snaga ovog naroda“, *Oslobođenje*, 9. oktobar 1982, 1, 4–5; „Radnička klasa je odlučna da ispuni svoje zadatke“, *Oslobođenje*, 10. oktobar 1982, 1, 5–6.

³ N. Buturović, „Kongres stabilizacije“, *Naša riječ*, 8. oktobar 1982, 1, 2; F. Midžić-M. Đulan, „Rudari ispred svih“, *Oslobođenje*, 8. oktobar 1982, 4.

Prave se skupocjene vikendice. Kuće i vile. Zauzimaju najljepši predjeli naše zemlje na moru i planinama. Čak se i ograđuje dio morske obale kao lično vlasništvo. Naši radnici nisu oduševljeni ovakvim ponašanjem posebno kada im pojedinci iza ovakvih i sličnih govornica pričaju o mjerama ekonomske stabilizacije, a sami se suprotno ponašaju. Troše društvena sredstva pa makar to bili i krediti. Vozimo se društvenim prevozom, ponekad i u onim pravcima gdje imamo zaista udobne i komforne vozove i autobuse. Nije rijedak slučaj da se pojedinci voze na odmore, more i vikendice društvenim kolima, pa čak i helikopterom. Sve u eri stabilizacije. Ovome se mora stati u kraj jer imamo tih pojava počev od pojedinaca u rukovodnim strukturama osnovnih organizacija udruženog rada i radnih zajednica, preko radnih organizacija opštinskih struktura, Republike pa sve do Federacije. Na ovo ne bi trebalo niko da se ljuti jer su to prenesene konstatacije radnika iz OOUR Željezare, PREMIZ-a, RMC-a, Zeninga i drugih radnih organizacija sa područja Zenice. Drug Mika Špiljak, kada je bio predsjednik Sindikata Jugoslavije, boravio je u Zenici i rekao da nijedan zaposleni Jugosloven u Jugoslaviji nije u stanju da se obogati od svoje plate stečene radom. Ne kazuje li to koliko imamo bogataša mimo stvarnih rezultata rada?“

Svoje izlaganje završio je pozivom da se nelegalno stečena imovina oduzme, odnosno da se nacionalizuje i iskoristi za opći razvoj društva.⁴

Šimićevo izlaganje je izazvalo ovacije prisutnih, a prvi izvještaji u medijima su također bili pozitivni. Iako su se i brojni drugi delegati, pa i oni iz Zenice, kritički odnosili prema dotadašnjim naporima uložanim u ekonomsku stabilizaciju zemlje te naročito isticali nedostatak odgovornosti kako radnika tako i rukovodilaca na svim nivoima, opća ocjena je bila da je Ante Šimić najjasnije i najpreciznije ukazao na stvarno stanje u zemlji.⁵ Uostalom, slične zaključke donijeli su i Savez komunista

⁴ „Ne ljutite se, sve je istina, ili kako vratiti nezarađeno“, *Metalurg*, XII, 14. oktobar 1982, 3.

⁵ „Izrazio puls klase“, *Metalurg*, 14. oktobar 1982, 3.

Jugoslavije, na sjednici održanoj 24. septembra 1982. godine,⁶ Savez socijalističke omladine Bosne i Hercegovine na 10. kongresu održanom od 14. do 16. oktobra 1982. godine u Sarajevu⁷ te Savez sindikata Jugoslavije na 9. kongresu održanom od 11. do 13. novembra 1982. godine u Beogradu.⁸

Dešavanja na proširenoj sjednici Predsjedništva Opštinskog vijeća Saveza sindikata Zenica

Međutim, u Zenici se 28. oktobra održala proširena sjednica Predsjedništva Opštinskog vijeća Saveza sindikata Zenica sa, naizgled, bezazlenim tačkama dnevnog reda. Zvanični povod sjednice bilo je razmatranje provođenja stavova sa Šestog kongresa, odnosno preciziranje konkretnih zadataka na njihovoj realizaciji.⁹ Tačka 2. dnevnog reda nosila je naziv „Koliko smo se angažovali u toku rada i poslije Kongresa Saveza sindikata BiH“. Ispostavilo se da je upravo ona bila glavni razlog sazivanja sjednice, što se moglo zaključiti nakon izlaganja uvodničara Živka Kljajića, ujedno i predsjednika OVSS Zenica, koji je postavio pitanje motiva izlaganja Ante Šimića na Šestom kongresu. Smatrao je da Šimić nije imao pravo svoje izlaganje predstaviti kao mišljenje, odnosno stav svih radnika iz Zenice.¹⁰ Kljajića je podržao i Kemal Karačić, predsjednik Vijeća Saveza sindikata BiH, kome su posebno bile sporne izjave o nacionalizaciji i o korištenju helikoptera u privatne svrhe jer „se na prste mogu izbrojati ljudi koji ga koriste“ i dobro je poznato „ko može koristiti helikopter i koji su to ljudi“, a uostalom, i ako ga koriste, to „su ljudi da nema sata kada oni ne trebaju“. Karačić je naglasio da „smo mi iz Republike morali da reagujemo“ jer su im izjave Ante Šimića pokvarile kompletan „utisak Kongresa“, iako su oni

⁶ „Zaključci“, *Naša riječ*, 18. oktobar 1982, 5–6.

⁷ „Kongres akcije, stvaralaštva i poleta“, *Naša riječ*, 18. oktobar 1982, 1.

⁸ „Sindikata akcije“, *Oslobođenje*, 11. novembar 1982, 1; „Šta kažu zenički delegati“, *Naša riječ*, 12. novembar 1982, 1.

⁹ „Istupanja bez ovlaštenja“, *Metalurg*, 11. novembar 1982, 3.

¹⁰ R. Milanović, „Sudbina Ante Šimića, sindikaliste“, *Naši dani*, 22. januar 1988, 18.

„duboko uvjereni da to nisu stavovi prave radničke klase“.¹¹ Sama činjenica da su na sjednicu jednog općinskog ogranka sindikata došli članovi radne grupe Predsjedništva CKSKBiH (Ivan Brigić, Mato Andrić, Anton Zrnić) te predsjednik Vijeća Saveza sindikata BiH (Živko Kljajić),¹² bila je jasan znak da je njihov zadatak „razvrstati“ radničku klasu na „pravu“ i onu koja to nije, a čiji je predstavnik očigledno bio Ante Šimić. Anton Zrnić, član Predsjedništva CKSKBiH, jasno je i potvrdio da se sastanak ne može završiti dok se ne donese konačna ocjena Šimićevih stavova. Sve eventualne sumnje kakva bi ocjena tih stavova mogla biti uklonio je Živko Kljajić koji je naveo da „mi ovdje ne donosimo ocjenu stepena odgovornosti, to će proizaći samo od sebe“, ali da se „došlo do toga da svako ko pogriješi, a prizna grešku, to je olakšavajuća okolnost“.¹³ Svoju ulogu u obračunu sa Šimićem imali su i ostali lokalni sindikalci kao što su Josip Pojavnik, Zdravko Bilić, Milan Pucar i drugi, ali bilo je i onih koji su u potpunosti podržali Šimića. Najglasniji u podršci Šimića bio je Eniz Ibrahimagić, koji je rekao da radnici mnogo znaju te da „pričaju da funkcioneri prave vikendice – kreditima“, ili da je „funkcioner autom zgazio čovjeka koji ima sedmoro djece“ i da je „uslovno kažnjen“, a ono što posebno radnike boli „kad bi otišli u Neum i pogledali kakav je put do vikendica“ u odnosu na puteve u naseljima gdje oni žive. Zbog toga su, nakon Šestog kongresa i Šimićevog izlaganja, svi rekli „bravo Anto“.¹⁴ Postavljeno je i pitanje pravne opravdanosti kritike Šimićevih stavova s obzirom na to da su svi delegati na Kongresu glasali za usvajanje njegovog izlaganja, i to nakon održane diskusije. Negativna ocjena Šimićevih stavova značila bi i neslaganje sa već usvojenim odlukama i zaključcima cijelog Kongresa.¹⁵

U konačnici, neposredno nakon sjednice Predsjedništvo je izdalo saopćenje za medije u kojem se navelo da je izlaganje Ante Šimića na

¹¹ F. Midžić, „Pravo na helikopter“, *Oslobođenje*, 9. avgust 1989, 3.

¹² N. Buturović, „Partija čuva kadrove“, *Naša riječ*, 22. decembar 1989, 5.

¹³ R. Milanović, „Sudbina Ante Šimića, sindikaliste“, *Naši dani*, 22. januar 1988, 19.

¹⁴ „Jedino – prvi dan“, *Naša riječ*, 1. avgust 1989, 2.

¹⁵ R. Milanović, „Sudbina Ante Šimića, sindikaliste“, *Naši dani*, 22. januar 1988, 18.

Šestom kongresu kritički ocijenjeno, a naročito njegovi pojedini stavovi koje je „nekritički plasirao u nekim sredstvima informisanja“.¹⁶ Stav Predsjedništva OVSS Zenica bio je da Šimić nije imao pravo da iznosi stavove u ime svih radnika, te da je uprkos nekim kvalitetnim ocjenama najveći dio izlaganja potpuno neprihvatljiv. Naročito je negativno ocijenjena njegova izjava o nacionalizaciji imovine, ali i „niz drugih tvrdnji koje se ne zasnivaju na činjenicama, nego predstavljaju pronošene raznih priča, intriga i neistina o stanju u našem društvu i ponašanju najodgovornijih organa i pojedinaca“. Također, navedeno je da se Šimić složio sa ocjenama i zaključcima Predsjedništva, te je time okončana svaka rasprava oko njegovog izlaganja.¹⁷

Konačni obračun i početak „šutnje“ Ante Šimića

Objavljeno saopćenje označilo je kraj spominjanja imena Ante Šimića u medijima narednih, kasnije se ispostavilo, pet godina. Ipak, iza zatvorenih vrata drama se nastavila još nekoliko mjeseci. Šimić je već bio proglašen krivim u Predsjedništvu CKSKBiH i Opštinskom vijeću Saveza sindikata,¹⁸ odnosno na republičkom i općinskom nivou, pa je isti proces trebalo provesti i u sindikalnim i partijskim organizacijama u sklopu radnih kolektiva, što i nije bilo jednostavno s obzirom na to da je Šimić imao podršku radnih kolega. Poseban izazov je bio izdejsstvovati izricanje određene kazne Šimiću, a kako bi se ona osigurala, određena je grupa viših funkcionera, čiji je zadatak bio aktivno učestće na spomenutim sjednicama. Takva praksa bila je prisutna i prije, a provodila se samo u slučaju obilježavanja značajnijih datuma ili događaja (npr. obilježavanje godišnjice samoupravnih sporazuma ili otvaranje novih proizvodnih pogona) ili u svrhu provođenja kaznenih mjera protiv pojedinaca.¹⁹

¹⁶ F. Midžić, „Dezinformacija umjesto kolektivnog stava“, *Oslobođenje*, 6. novembar 1982, 4.

¹⁷ „Istupanja bez ovlaštenja“, *Metalurg*, 11. novembar 1982, 3.

¹⁸ N. Buturović, „Partija čuva kadrove“, *Naša riječ*, 22. decembar 1989, 5.

¹⁹ N. Buturović, „Partija čuva kadrove“, *Naša riječ*, 22. decembar 1989, 5.

Prvo je, 24. novembra, održan sastanak Osnovne organizacije Saveza komunista Aglomeracije I i II kojem su prisustvovali i Anton Zrnić (član Predsjedništva CKSKBiH), Mane Medić (predsjednik OKSK Zenica), Muris Šišić (sekretar OKSK Zenica) te više članova OKSK Zenica. Delegati su još jednom otvoreno stali na Šimićevu stranu, a sjednica je počela pitanjem Mladena Bogeljčića „koje su to strukture koje potenciraju grešku i traže odgovornost Šimića?“, ponavljajući lični stav da se i dalje slaže sa Šimićevom diskusijom na Šestom kongresu. I brojni drugi su potvrdili da je Šimić delegiran na Kongres od strane sindikata te da je imao saglasnost da diskutuje o tim problemima te je i tada, na konferenciji sindikata Željezare, dobio odobrenje i aplauz. Međutim, „gosti“ na sjednici su bili neumoljivi te su insistirali na Šimićevoj odgovornosti zahtijevajući izricanje odgovarajuće kazne. U konačnici raspravu je prekinuo sam Šimić sa pozivom da „OOSK odmah danas opredijelite za sankcije prema meni“ jer je „član SKJ 24 godine i ovo je prva greška koju sam napravio“, a kao razlog za takav stav naveo je da „sam i ja i moja porodica veoma psihički opterećeni“. Najviše su ga pogađale razne priče koje su već kružile po gradu „da sam u bolnici, u ludnici i slično“, te zbog toga želi da se čitav slučaj konačno i završi. Sastanak je završen usvajanjem drugarske kritike.²⁰

Šimićevim mukama ipak još uvijek nije bio kraj, jer je bilo nužno održati i proširenu sjednicu Predsjedništva konferencije Osnovne organizacije Saveza sindikata Željezare Zenica, zakazanu za 10. decembar 1982. godine. Sastanku su prisustvovali i već pominjani Kemal Karačić, Živko Kljajić, Nikola Tomašević, Zdravko Bilić, Mane Medić i, po prvi put, Anđelko Vasić, član Predsjedništva SSBiH.²¹ Sjednica je organizovana u kratkom roku i u napetoj atmosferi, jer su članovi tvorničkog sindikata bili u sukobu sa općinskim, na čiju je inicijativu uostalom sastanak i zakazan. Željezarski sindikat je nekoliko mjeseci zahtijevao od općinskog da im se obrazloži istup i ponašanja Ante Šimića, odnosno da im se kaže koji dio je

²⁰ R. Milanović, „Sudbina Ante Šimića, sindikaliste“, *Naši dani*, 22. januar 1988, 20.

²¹ B. Ilić, „Šimićev sadržaj po Karačićevom metodu“, *Naša riječ*, 11. avgust 1989, 4.

i zbog čega sporan. Ta informacija im je bila vrlo bitna s obzirom na to da je Šimićevo kongresno izlaganje proisteklo sa prethodno održane sindikalne konferencije. Situaciju je dodatno zaoštrila informacija o prisustvu visokih općinskih i republičkih partijskih i sindikalnih funkcionera. Iako je rukovodstvo općinskog sindikata navelo da se sjednica treba održati bez prisustva medija, predsjednik sindikata Željezare Milan Lazić pozvao je novinara *Metalurga* B. Marjanovića i *Naše riječi* D. Miloševića.²² Cilj sastanka je bio i definitivno osuditi Šimićev istup, ali i izvršiti odgovarajuću kontrolu štete koju je cijeli slučaj izazvao. Naime, bilo je jasno da je Šimićev najveći grijeh bilo pominjanje vikendica u Neumu i na Vlašiću te poziv na nacionalizaciju imovine. Mediji su prenijeli njegove izjave koje su naišle na odobravanje i radnika i ostatka javnosti, a također je bilo već dobro poznato da se Šimić nalazi u „nemilosti“ partijskih i sindikalnih organizacija i naročito viših funkcionera. Zbog toga su konstantno kolale priče o njegovoj sudbini (da se nalazi u zatvoru ili ludnici), što je dodatno otežavalo smirivanje situacije.²³ Iz navedenih razloga prisustvo novinara nije bilo poželjno, ali je i taj problem u konačnici riješen jasnim instrukcijama šta i na koji način se trebalo napisati. Uostalom, svjesni situacije u kojoj su se našli, i sami novinari su pitali kakav izvještaj da objave sa sjednice.²⁴ Iako je sjednica potrajala nekoliko sati i završila se tek u kasnim večernjim satima, postignut je željeni rezultat. Anđelko Vasić se nametnuo kao glavni akter sjednice te je u konačnici isposlovao usvajanje osude iznesenih stavova na Šestom kongresu, dok je Šimiću, nakon što se i sam obratio na sjednici i ponovio „samokritični“ stav, izrečena drugarska kritika, ali bez konkretne kazne.²⁵ Činilo se da je kompletna afera konačno okončana, i to na poprilično bezbolan način za sve uključene strane, uključujući i Antu Šimića, čije ponašanje nije zvanično sankcionisano. Kraj sjednice označio je i početak petogodišnje Šimićeve šutnje o cijeloj situaciji.

²² B. Ilić, „Ni novinari nisu bili ono što su sada“, *Naša riječ*, 21. avgust 1989, 2.

²³ B. Ilić, „Šimićev sadržaj po Karačićevom metodu“, *Naša riječ*, 11. avgust 1989, 4.

²⁴ B. Ilić, „Ni novinari nisu bili ono što su sada“, *Naša riječ*, 21. avgust 1989, 2.

²⁵ N. Buturović, „Zašto Vasić nije *anđelko*“, *Naša riječ*, 21. juli 1989, 2.

Afera „Neum“ i aktuelizacija „slučaja Šimić“

Druga polovina osamdesetih godina obilježena je brojnim izazovima i aferama koje su žestoko destabilizirale političko rukovodstvo Bosne i Hercegovine te doprinijele daljem komplikovanju ekonomskih prilika u zemlji.²⁶ Privreda cijele zemlje bila je u potpunom rasulu, inflacija se konstantno povećavala, a štrajkovi radnika postajali su sastavni dio svakodnevnog života. Veliki privredni kombinati, koji su decenijama bili nosioci razvoja pojedinih dijelova Bosne i Hercegovine, sada su postajali središta sukoba i afera koje su mjesecima punile novinske članke i rušile i ono malo preostalog ugleda i kredibiliteta tadašnjih političkih elita.²⁷ Loša situacija na saveznom i republičkom nivou možda se i snažnije odražavala na lokalne sredine, što se može vidjeti na primjeru Zenice. Nekada snažno industrijsko središte nalazilo se pred potpunim privrednim kolapsom. Zenica je u devetu deceniju dvadesetog stoljeća ušla prepuna optimizma i velikih planova za budući razvoj grada i njegovo konačno pretvaranje u snažan regionalni centar.²⁸ Nakon finansijske stabilizacije najvažnijeg preduzeća u gradu „RMK“ krajem sedamdesetih i početka treće faze proširenja „Željezare“ izrađeni su i usvojeni ambiciozni prostorni i urbanistički planovi grada koji su predviđali transformaciju Zenice u središte cijele Srednje Bosne. Međutim, polovinom desetljeća pojavili su se prvi veći problemi u poslovanju „RMK“ Zenica koji su se odrazili na ekonomsku situaciju u cijelom gradu te je realizacija brojnih projekata u Zenici dovedena u pitanje. Uprava Kombinata je poduzela različite mjere suočavanja sa ekonomskim neprilikama, a jedna od njih bila je i praksa potpisivanja tzv. „specijalnih aranžmana“

²⁶ Ivica Lučić, *Uzroci rata, Bosna i Hercegovina od 1980. do 1992. godine* (Zagreb: Despot Infinitus, 2013), 195–205; Sabina Veladžić, „Destabilizacija Bosne i Hercegovine krajem osamdesetih godina 20. stoljeća – ‘stvaranje preduslova’ za tronacionalnu dezintegraciju“, *Historijska traganja*, br. 7 (2011): 201–229.

²⁷ Raif Dizdarević, *Od smrti Tita do smrti Jugoslavije* (Sarajevo: Svjetlost, 2000), 279.

²⁸ Mirza Džananović, *Grad u dimnjacima – Urbanizacija Zenice od 1945. do 1990. godine*, (Zenica: Udruženje za zaštitu intelektualnih i kulturnih vrijednosti „Zjenica“, 2017), 41–43.

zbog kojih je krajem 1987. godine „RMK“ uvučen u aferu „Agrokomerc“, koja će se okončati smjenom Stanka Tomića, direktora „RMK“.²⁹

Afera „Agrokomerc“ je pokazala sve slabosti političkog i ekonomskog sistema, ali je također otvorila brojna druga društvena pitanja, poput sve izraženijih razlika između bogatih i siromašnih, zatim sve češćih zloupotreba položaja i korištenja društvene imovine u privatne svrhe i slično. Posebnu pažnju izazvala je afera oko vikendica u Neumu čija je izgradnja finansirana sredstvima obezbijeđenim putem povlaštenih kredita.³⁰ Zapravo, sve ono na što je Anto Šimić u svom izlaganju na Šestom kongresu Saveza sindikata Bosne i Hercegovine održanom u oktobru 1982. godine ukazivao, sada se „ponovo otkrivalo“.³¹ Razlika je bila u tome što je Šimić tada bio usamljen i progonjen, a sada su se novinari, intelektualci i pojedini funkcioneri utrkiivali ko će prije i oštrije osuditi uočene nepravde te sebi priskrbiti reputaciju boraca za pravdu. Za to vrijeme Šimić je preživljavao veliku ličnu dramu. Njegov istup na Kongresu zvanično nije sankcionisan, naprotiv, još dvije godine je ostao u Predsjedništvu opštinskog sindikata, a nastavio je raditi i na visokim pećima u „Željezari“.³² Ipak, u svakodnevnom životu Šimić je bio osoba koju se izbjegavalo i zbog koje se prelazilo na drugu stranu ulice, zbog čega „sam imao osjećaj da sam kužan“.³³

Borba za rehabilitaciju Ante Šimića

Izbijanjem afere „Agrokomerc“ situacija se iznenada promijenila, a ime Ante Šimića se sve više pominjalo po različitim sjednicama i sastancima. Prvi koji se prisjetio čitave afere bio je prvoborac Milan Praštalo, koji je na sjednici Predsjedništva SUBNOR-a Bosne i Hercegovine u jesen

²⁹ Mirza Džananović, „Abdići među nama – odjeci afere ‘Agrokomerc’ u Zenici“, *Prilozi*, br. 47 (2018): 253–254.

³⁰ Lučić, *Uzroci rata*, 211–212.

³¹ Neven Anđelić, *Bosna i Hercegovina: između Tita i rata* (Beograd: Samizdat B92, 2005), 99.

³² R. Milanović, „Sudbina Ante Šimića, sindikaliste“, *Naši dani*, 22. januar 1988, 20.

³³ „Meni je vrijeme presudilo“, *Metalurg*, 6. maj 1988, 6.

1987. godine pokrenuo priču oko eventualne rehabilitacije Ante Šimića.³⁴ Smjena Stanka Tomića sa čela „RMK“ i sudski proces protiv njega koji je uslijedio,³⁵ te otvaranje pitanja kupovine stanova za pojedine lokalne partijske funkcionere (npr. predsjednice zeničke partijske organizacije Ljiljane Poljak) dodatno su ohrabрили zeničke novinare da izvuku „slučaj Šimić“ iz zaborava. Poseban podsticaj ponovnom otvaranju ovog slučaja dalo je izbijanje afere „Neum“ kojom je Šimićev govor iz 1982. godine, a u kojem su se, između ostalog, pominjale i vikendice funkcionera, postao izrazito aktuelan. Osim lokalnih medija, uskoro su i novinske agencije iz drugih gradova počele da pretresaju „slučaj Šimić“, a detaljan članak su objavili sarajevski *Naši dani*.³⁶ Uskoro je i Ante Šimić prekinuo šutnju te je pristao da uradi intervju sa novinarima *Borbe*, *Oslobođenja* i *Metalurga*, u kojima je zapravo potvrdio navode o progonu i izolaciji kojima je bio podvrgnut, a s čim je kompletna javnost već i bila upoznata.³⁷

Zahtjevi za Šimićevu rehabilitaciju postajali su sve glasniji, ali su lokalni partijski funkcioneri odbacivali i svaku pomisao na pokretanje takvog procesa, uporno izjavljujući da „slučaja Šimić“ nije ni bilo te da je ta priča za njih završena. Ipak, da se priča oko Ante Šimića neće tako lahko, a ni brzo završiti, pokazala je sjednica CKSK Bosne i Hercegovine, na kojoj je Fuad Muhić, predsjednik Komisije za ideološki rad, zatražio hitno rasvjetljavanje „slučaja Šimić“ i njegovu rehabilitaciju, na šta je uslijedio žestok odgovor predsjednice OKSK Zenice Ljiljane Poljak.³⁸ Opštinski komitet je na prvoj narednoj sjednici, održanoj 11. maja 1988. godine, ipak uvrstio na dnevni red Informaciju o istupanju delegata Ante Šimića, a rasprava o ovoj tački je trajala više od četiri sata. Tok rasprave je jasno ukazao na podijeljena mišljenja unutar OKSK Zenica o „slučaju Šimić“. Interesantno je da je predsjednica zeničke partijske organizacije

³⁴ R. Milanović, „Sudbina Ante Šimića, sindikaliste“, *Naši dani*, 22. januar 1988, 20.

³⁵ Džananović, „Abdići među nama“, 262–265.

³⁶ R. Milanović, „Sudbina Ante Šimića, sindikaliste“, *Naši dani*, 22. januar 1988, 20.

³⁷ „Meni je vrijeme presudilo“, *Metalurg*, 6. maj 1988, 6.

³⁸ M. Vukotić, „Varnice sa političke govornice“, *Naša riječ*, 25. april 1988, 5.

Ljiljana Poljak bila protiv rehabilitacije Ante Šimića, iako nije bila učesnik događaja iz 1982. godine, a da su Dragutin Turski i Anto Zrnić, koji su direktno učestvovali u obračunu sa Šimićem na strani progonitelja, bili za njegovu rehabilitaciju.³⁹ S obzirom na to da je sjednica potrajala do ponoći, odlučeno je da se rasprava o spomenutoj tački dnevnog reda nastavi u ponedjeljak 16. maja te da se tada formulira i konkretan zaključak na osnovu dostavljenih materijala o cijelom slučaju. Ovaj put prevladalo je mišljenje da Antu Šimića treba rehabilitovati jer je, nakon detaljnog pregledanja svih materijala, utvrđeno da nije napravio nikakav prekršaj te da je nepravedno sankcionisan. Također, po prvi put se spomenulo i pitanje utvrđivanja odgovornosti za njegov progon, što je bio dodatni pokazatelj da se „slučaj Šimić“ neće ubrzo okončati.⁴⁰

U narednim mjesecima održan je niz sjednica različitih partijskih organizacija na temu „slučaj Šimić“ na kojima je definitivno prevladalo mišljenje da Šimića treba rehabilitovati, ali i pronaći odgovorne za njegov progon, s tim da se imena potencijalnih krivaca još uvijek nisu spominjala. Doduše, pojedine partijske organizacije u „Premizu“ su zahtijevale odgovornost Ljiljane Poljak zbog njenih istupa na sjednici CKSKBiH.⁴¹ Ipak, prvi korak ka rehabilitaciji Šimića učinili su Predsjedništvo CKSKBiH i CKSKBiH, na sjednicama održanim početkom jula 1988. godine, na kojima je konstatovano da je Šimićeva diskusija iz 1982. godine bila znak velike hrabrosti te da zbog izrečenih stavova na Šestom kongresu nije smio snositi odgovornost.⁴² Takav zaključak unio je samo nove nemire u partijske organizacije u Zenici. Naime, OKSK Zenica je smatrao da je usvajanjem Informacije o Šimiću na sjednici održanoj 16. maja ta priča završena jer je dobio javnu moralnu satisfakciju. Međutim, partijske organizacije u „Željezari“ i „Premizu“ imale su drugačije mišljenje te su zahtijevale i zvaničnu rehabilitaciju Šimića,

³⁹ N. Buturović, „U ponedjeljak ponovo o Šimiću“, *Naša riječ*, 13. maj 1988, 5.

⁴⁰ N. Buturović, „Na pola puta do istine“, *Naša riječ*, 20. maj 1988, 3.

⁴¹ B. Ilić, „Odgovornost za progonitelje“, *Naša riječ*, 20. juni 1988, 5.

⁴² „Usvojena informacija o Anti Šimiću“, *Naša riječ*, 11. juli 1988, 3.

kao i utvrđivanje odgovornosti i sankcionisanje njegovih progonitelja. Osim toga, preko 50 OOSK je tražilo utvrđivanje odgovornosti radne grupe CKSKBiH iz 1982. godine, odnosno njenih članova, čija su imena po prvi put jasno navedena.⁴³ Doduše, desetak OOSK, među kojima i dvije iz preduzeća „Vodoprivreda“, na čijem čelu se nalazio Mane Mandić, koji je 1982. godine bio predsjednik OKSK Zenica, odbile su Informaciju o „slučaju Šimić“, s obrazloženjem da je OKSK Zenica podlegao pritisku javnosti, odnosno da su čitavu priču isforsirali novinari, a doveli su u pitanje i statutarnu utemeljenost propitivanja ocjena partijskih organa iz prošlosti.⁴⁴ Rasprave različitih partijskih organizacija u Zenici o „slučaju Šimić“ postajale su izrazito napete i ukazivale su na ogromnu razliku u stavovima između radnika na jednoj i visokih lokalnih funkcionera na drugoj strani. Sve češći su bili i pozivi na utvrđivanje odgovornosti Ljiljane Poljak zbog rasprave sa Fuadom Muhićem, zbog čega je u jednom trenutku predsjednica OKSK Zenica zatražila od članova Komiteta da se izjasne o njenom povjerenju. Iako su članovi odbili taj zahtjev sa obrazloženjem da za to ne postoje nikakvi razlozi, to je bio još jedan pokazatelj o dubokoj podijeljenosti partijskog članstva u Zenici.⁴⁵

Sukob opštinskih partijskih funkcionera sa kolegama iz partijskih organizacija iz „Željezare“, u vezi sa „slučajem Šimić“, trajao je mjesecima i nikako nije gubio na intenzitetu. Katastrofalna ekonomska situacija, stalne obustave rada i štrajkovi radnika, problemi u nabavci sirovina za proizvodnju, kao i plasmana proizvedenih roba na tržištu, te sve teža naplata potraživanja bile su teme koje su opštinski funkcioneri stavljali u fokus. Iako su se spomenuta pitanja direktno ticala radnika i uprave „Željezare“, ove partijske organizacije su insistirale na rješavanju „slučaja Šimić“, odnosno utvrđivanju odgovornosti uključenih u ovu aferu. Ovakvoj atmosferi doprinijela su i dešavanja oko „afere Agrokomerc“,

⁴³ Tražila se odgovornost Mate Andrića, Ivana Brigića, Kemala Karačića, Anđelka Vasića, Antuna Zrnića, Maneta Mandića, Živka Kljajića, Mule Hadžića i Dragutina Turskog.

⁴⁴ N. Buturović, „Ponovo o odgovornosti Šimićevih progonitelja“, *Niša riječ*, 4. novembar 1988, 2.

⁴⁵ I. Marjanović, „Komitet kaže – to je završeno“, *Metalurg*, 10. novembar 1988, 6.

ali i pojačan interes medija van Zenice za sudbinu Ante Šimića. *Oslobođenje*, *Naši dani*, *Borba* i druge novinske agencije su konstantno objavljivale članke koji su se ticali „slučaja Šimić“, a TV Sarajevo je u julu 1989. godine emitovala i dokumentarnu emisiju na tu temu.⁴⁶ Ante Šimić se nalazio u fokusu prvenstveno zbog afere sa vikendicama u Neumu te medijske kampanje koja se vodila, naročito u beogradskog *Politici*, protiv Anđelka Vasića, predsjednika Vijeća Saveza sindikata Jugoslavije. Doduše, Vasić je u *Politici* napadan iz drugih razloga, ali je njegovo učešće u obračunu sa Šimićem korišteno kao dodatni argument.⁴⁷ Poziciju mu je dodatno otežao izlazak sindikalnih organizacija Dokumentarno-obrazovnog programa TVSA, *Naše riječi* i Radio-Zenice iz Saveza sindikata Jugoslavije.⁴⁸ U zeničkim medijima „slučaj Šimić“ se sada sve češće nazivao „slučaj Vasić-Šimić“.

Pored osipanja članstva Saveza sindikata, intenzivirao se i proces osipanja partijskog članstva na svim nivoima, a naročito u Zenici. Iako se kao jedan od glavnih razloga navodio i rast cijene članarine, sve izvršene analize su pokazivale da su presudan utjecaj na značajan pad broja članova izvršile brojne afere, prvenstveno „afera Agrokomerc“ i „slučaj Šimić“, zbog kojih je izgubljeno povjerenje u rad Partije.⁴⁹

Pod pritiskom medija i velikog dijela članova Opštinsko vijeće Saveza sindikata Zenica konačno je napravilo prvi korak ka mogućem rješenju „slučaja Šimić“. Naime, na sjednici održanoj 2. augusta 1989. godine donijeta je odluka o dostavljanju na uvid kompletne dokumentacije o spomenutom slučaju svim sindikalnim organizacijama sa teritorije Zenice, nakon čega je planirana rasprava.⁵⁰ Iako je prvobitni plan bio da se

⁴⁶ „Kolektivno iz Sindikata – zbog Anđelka Vasića“, *Naša riječ*, 14. juli 1989, 5.

⁴⁷ Anđelić, *Bosna i Hercegovina*, 144; „De ti je baza Vasiću?“, *Naši dani*, 14. april 1989, 4.

⁴⁸ „U vilajetu prejakih riječi“, *Naša riječ*, 11. avgust 1988, 4.

⁴⁹ N. Buturović, „Postupiti po volji članstva“, *Naša riječ*, 20. januar 1989, 3; N. Buturović, „Graditi jedinstvo na interesima radničke klase“, *Naša riječ*, 24. mart 1989, 3; M. Trnka, „Februarski štrajk produbio nepovjerenje“, *Naša riječ*, 14. april 1989, 5; N. Buturović, „Potraga za izgubljenim entuzijazmom“, *Naša riječ*, 22. maj 1989. godine, 2.

⁵⁰ B. Ilić, „Kako radništvo kaže“, *Naša riječ*, 4. avgust 1989, 1.

javna rasprava održi 25. augusta, taj termin je nekoliko puta pomjeren s obrazloženjem da je materijal preobiman te da zahtijeva više vremena za pažljivu analizu.⁵¹ Ante Šimić je konačno zvanično rehabilitovan odlukom donesenom na sjednici OVSS Zenica održanoj 19. oktobra 1989. godine, u kojoj je navedeno „da je šikaniranje Ante Šimića poteklo iz Predsjedništva CKSKBiH“ te da zbog toga „CKSKBiH, kao inicijator, mora sagledati svoju ulogu u ovom slučaju“. OVSS Zenica je i zvanično uputilo zahtjeve CKSKBiH, OKSK Zenica i SSBiH, u kojima se tražilo da se utvrdi odgovornost pojedinih članova i naročito rukovodioca ovih organa u obračunu s Antom Šimićem.⁵²

Puno veći značaj imala je Šimićeve rehabilitacije na sjednici Predsjedništva Vijeća Saveza sindikata Bosne i Hercegovine, održanoj 22. novembra 1989. godine u Sarajevu, kojoj su prisustvovali svi sudionici dešavanja iz 1982. godine. Po prvi put pred zvaničnim organima javno je govorio i Ante Šimić, koji je opsežno obrazložio kompletan proces svoga stradanja, a u samokritičnom maniru prisutnima su se obratili i Anđelko Vasić i Milan Pucar.⁵³ Osim Šimićeve rehabilitacije, na sjednici su usvojeni i prijedlozi o opozivanju Kemala Karačića sa svih funkcija na koje ga je birao i predlagao Sindikat (mjesto delegata Sindikata u Skupštini SRBiH, predsjednik Savjeta za zaštitu standarda i socijalnu politiku te član Nadzornog odbora SSBiH), zatim prijedlog o izricanju mjere javne kritike Vasiću i Pucaru, a kompletan „slučaj Šimić“ je također upućen i CKSKBiH, jer je, prema riječima delegata, to „izvorište slučaja“, kako bi se razmotrio na predstojećem Desetom kongresu.⁵⁴ Međutim, na Desetom kongresu održanom u decembru 1989. godine nije bilo ni riječi o „slučaju Šimić“,⁵⁵ a uzrok treba tražiti prvenstveno u važnosti ostalih tačaka koje su se razmatrale, s obzirom na to da je predstojilo održavanje 14. vanrednog kongresa

⁵¹ B. Kokotović, „Slučaj Šimić pred epilomom?“, *Naša riječ*, 9. oktobar 1989, 2.

⁵² B. Ilić, „Šimić i zvanično rehabilitovan“, *Naša riječ*, 23. oktobar 1989, 1.

⁵³ B. Mišetić, „Ne bježati od odgovornosti“, *Naša riječ*, 24. novembar 1989, 3.

⁵⁴ B. Mišetić, „Poštovana riječ članstva“, *Naša riječ*, 4. decembar 1989, 3.

⁵⁵ N. Buturović, „Igre bez granica“, *Naša riječ*, 15. decembar 1989, 2.

SKJ. Ipak, krug se u konačnici zatvorio rehabilitacijom Šimića na mjestu gdje je sve i počelo, odnosno na Osmom kongresu SSBiH održanom 30. marta i 1. aprila 1990. godine u Sarajevu, kada je usvojen i novi naziv ove organizacije – Savez samostalnih sindikata BiH.⁵⁶

Kraj Saveza komunista u Zenici

Želje Ljiljane Poljak da se „slučaj Šimić“ okonča tiho i bez velikih posljedica po OKSK Zenica nisu se ispunile. Naprotiv, sudbina Ante Šimića je skoro tri godine popunjavala stranice *Naše riječi*, *Metalurga*, *Oslobođenja* i brojnih drugih novinskih agencija, a u konačnici je završila i na TVSA. Negativan publicitet se sve više odražavao i na OKSK Zenica, čije se članstvo osipalo svakoga dana, a na sjednicama su sve češće do izražaja dolazili različiti stavovi pojedinaca.⁵⁷ Nekada jedinstvena i poprilično monolitna organizacija sada je bila mjesto sukobljenih mišljenja i žustrih rasprava, a u međuvremenu je došlo i do promjene rukovodstva OKSK Zenica, jer je na mjesto Ljiljane Poljak došao Fikret Plevljak. Međutim, kadrovske promjene nisu donijele ništa novo jer se privredna situacija u gradu intenzivno pogoršavala, „RMK“ je nakon afere „Agrokomerc“ bio na koljenima, „Vatrostalna“ se suočavala sa sličnom aferom u svojim redovima, „Izgradnja“ je teško pronalazila, a još teže naplaćivala urađene poslove, a budućnost „Željezare“ je bila neizvjesna.⁵⁸ Osim toga, zeničkoj javnosti je posebno smetala činjenica da, po njihovom shvatanju, najveći krivac za obračun sa Šimićem, Anđelko Vasić, nije bio smijenjen sa funkcije predsjednika Sindikata Jugoslavije. „U bijelim vilama na plavom Jadranu crveni drugovi nedostižni su pravdi“, pa zašto bi i „slučaj Šimić“ imao drugačiji ishod, pitali su se novinari *Naše riječi*, jer „Vasići‘ idu dalje, sistem je njihov, a obično članstvo, obično kasno postane svjesno da

⁵⁶ B. Ilić, „Igre s granicama strpljenja“, *Naša riječ*, 2. april 1990, 3.

⁵⁷ N. Buturović, „Nama treba Šimićeva rehabilitacija“, *Naša riječ*, 18. decembar 1989, 2.

⁵⁸ Senaid Bolić, „Politički život u Zenici 1990. – 1991. godine prema pisanju *Naše riječi*“, u: *Prilozi historiji Bosne i Hercegovine u socijalističkoj Jugoslaviji*, ur. Husnija Kamberović (Sarajevo: Udruženje za modernu historiju, 2017), 354–356.

je služilo i poslužilo⁵⁹. Međutim, ako lokalna partija i funkcioneri nisu bili popularni, lokalni heroji i disidenti poput Ante Šimića i Branka Tuće jesu. Ante Šimić je uz svog imenjaka Antu Markovića po svim anketama provedenim u Zenici bio ubjedljivo najpopularnija ličnost, ostavivši iza sebe Bogića Bogičevića, Nenada Kecmanovića, Nijaza Durakovića i brojne druge. Ista anketa je pokazala da su se lokalni partijski funkcioneri nalazili pri dnu ljestvice popularnosti, zajedno sa Slobodanom Miloševićem, Edinom Rešidović i Franjom Tuđmanom.⁶⁰

Uvođenjem višestranačkog sistema Savez komunista se prilagodio novim uslovima te je na prve demokratske izbore izašao sa novim nazivom i strukturom. Uprkos velikim očekivanjima, naročito u velikim urbanim i industrijskim centrima poput Zenice, izlazni rezultati volje građana su bili poprilično razočaravajući. SKBiH – SDP u Zenici je osvojio 10 mjesta u Skupštini Općini, odnosno 19,9%, što jeste bio solidan rezultat u poređenju sa osvojenim brojem glasova u drugim gradovima, ali daleko od prvobitnih očekivanja.⁶¹ Brojni su faktori utjecali na ovakav rezultat izbora, ne samo u Zenici već i u drugim mjestima u Bosni i Hercegovini, ali jedan od značajnijih su definitivno i brojne afere s kraja osamdesetih, koje su naštetile ugledu Saveza komunista. U Zenici su najviše odjeknule „afera Agrokomerc“ i, naročito, „slučaj Šimić“ jer je to bio eklatantan primjer obračuna kompletne partijske strukture sa pojedincem, pri tome uzornim radnikom i cijenjenim sindikalnim aktivistom.

Zaključak

Kada je 1982. godine nastao „slučaj Šimić“ republičke i lokalne partijske organizacije su imale snagu i mogućnost da se kompletna afera završi „iza zatvorenih vrata“. Međutim, nakon izbijanja „afere Agrokomerc“, ali

⁵⁹ N. Buturović, „‘Vasići’ idu dalje“, *Naša riječ*, 13. oktobar 1989, 3.

⁶⁰ „Ante ‘svenacionale’“, *Naša riječ*, 21. maj 1990, 2.

⁶¹ Suad Arnautović, *Izbori u Bosni i Hercegovini '90: analiza izbornog procesa* (Sarajevo: Promocult, 1996), 113, 120.

i drugih koje su potom uslijedile, ugled ali i snaga Saveza komunista na svim nivoima u Bosni i Hercegovini su bili u slobodnom padu. Poseban podsticaj tom procesu davali su i mediji koji su iskoristili unutarpartijska previranja kako bi se izborili za veću slobodu izvještavanja naročito o pitanjima koja su se ticala svih građana Bosne i Hercegovine. Izvještavanje medija, naročito lokalnih, o „slučaju Šimić“ najbolji je pokazatelj uloge i značaja koji su novinari imali u društvu krajem osamdesetih godina. Iako je „slučaj Šimić“ ponovo aktuelizovan zahvaljujući istupu Milana Praštala na sjednici Predsjedništva SUBNOR-a Bosne i Hercegovine, te uprkos činjenici da je Ante Šimić imao ogromnu podršku zeničkih radnika i sindikata, ipak su mediji bili ti koji su kompletnu aferu držali u fokusu i vršili konstantan pritisak na lokalne partijske funkcionere da se čitav slučaj konačno izvede na čistac. Samo zahvaljujući njima „slučaj Šimić“ je konačno nakon skoro tri godine održavanja nebrojenih sjednica i sastanaka i objavljenih desetina novinskih članaka dobio svoj konačni epilog. Afera „Agrokomerc“ i „slučaj Šimić“ su bili samo najznačajniji potresi na političkoj sceni u Zenici u drugoj polovini osamdesetih godina, ali upravo ova dva događaja su ostavila najviše i najdublje posljedice. Afera „Agrokomerc“ je srušila upravu „RMK“ Zenica i na vidjelo i definitivno izbacila katastrofalnu privrednu situaciju u gradu, a „slučaj Šimić“ je imao isti efekat na lokalnu partijsku organizaciju. Ako uzmemo u obzir očiglednu podjelu u stavovima između sindikalnih organizacija koje su vodili radnici i onih koje su vodile lokalne političke elite, onda možemo lahko razumjeti zašto je nasljednik Saveza komunista, SKBiH – SDP, u Zenici, industrijskom i radničkom gradu, doživio popriličan debakl na prvim višepartijskim izborima 1990. godine.

IZVORI I LITERATURA

IZVORI

Štampa:

- *Oslobođenje*, Sarajevo, 1982, 1988, 1989, 1990.
- *Naši dani*, Sarajevo, 1988, 1989, 1990.
- *Naša riječ*, Zenica, 1982, 1988, 1989, 1990.
- *Metalurg*, Zenica, 1982, 1988, 1989, 1990.

LITERATURA

Knjige:

- Anđelić, Neven. *Bosna i Hercegovina: između Tita i rata*. Beograd: Samizdat B92, 2005.
- Arnautović, Suad. *Izbori u Bosni i Hercegovini '90: analiza izbornog procesa*. Sarajevo: Promocult, 1996.
- Dizdarević, Raif. *Od smrti Tita do smrti Jugoslavije*. Sarajevo: Svjetlost, 2000.
- Džananović, Mirza. *Grad u dimnjacima – urbanizacija Zenice od 1945. do 1990. godine*. Zenica: Udruženje za zaštitu intelektualnih i kulturnih vrijednosti „Zjenica“, Zenica, 2017.
- Lučić, Ivica (Ivo). *Uzroci rata, Bosna i Hercegovina od 1980. do 1992. godine*. Zagreb: Despot Infinitus, 2013.

Članci:

- Bolić, Senaid. „Politički život u Zenici 1990. – 1991. godine prema pisanju *Naše riječi*“, u: *Prilozi historiji Bosne i Hercegovine u socijalističkoj Jugoslaviji*, ur. Husnija Kamberović. Sarajevo: Udruženje za modernu historiju, 2017, 351–368.

- Džananović, Mirza. „Abdići među nama – odjeci afere ‚Agrokomerc‘ u Zenici“. *Prilozi*, br. 47 (2018): 247–268.
- Veladžić, Sabina. „Destabilizacija Bosne i Hercegovine krajem osamdesetih godina 20. stoljeća – ‘stvaranje preduslova’ za tronacionalnu dezintegraciju“. *Historijska traganja*, br. 7 (2011): 201–229.

Summary

The „Šimić case“ and the end of the League of Communists in Zenica

When the „Šimić case“ arose in 1982, both republican and local party organizations had the strength and ability to end the whole affair „behind closed doors“. However, after the outbreak of the Agrocomerc affair, as well as others that followed, the reputation and strength of the League of Communists at all levels in Bosnia and Herzegovina were in free fall. A special impetus was given to the process by the media, who used the intra-party turmoil to fight for greater freedom of reporting, especially on issues affecting all citizens of Bosnia and Herzegovina. Reporting to the media, especially local ones, about the „Šimić case“ is the best indicator of the role and importance of journalists in Bosnian society in the late 1980s. Although the „Šimić case“ was re-actualized thanks to Milan Praštalo's speech at the SUBNOR BIH Presidency session, and despite the fact that Ante Šimić had an enormous support within workers and trade unions in Zenica, it was the media who kept the whole affair in focus and exerted constant pressure on local party officials to finally bring the case to clean. It is only through them that the „Šimić case“ finally received its final epilogue after almost three years of countless sessions and meetings and the publication of dozens of newspaper articles. The Agrocomerc affair and the „Šimić case“ were only the most significant upheavals on the political scene in Zenica in the second half of the 1980s, but it was these two events that left the greatest and deepest consequences. The Agrocomerc affair overthrew the management of RMK Zenica and brought to light and definitely showed the catastrophic economic situation in the city, and the „Šimić case“ had the same effect on the local party organization. If we take into account the apparent division of views between trade union organizations led by workers and those led by local political elites, then we can understand why the successor of the League of Communists, SKBiH – SDP, in Zenica, an industrial and workers' town, experienced quite a debacle on the first multiparty elections in 1990.